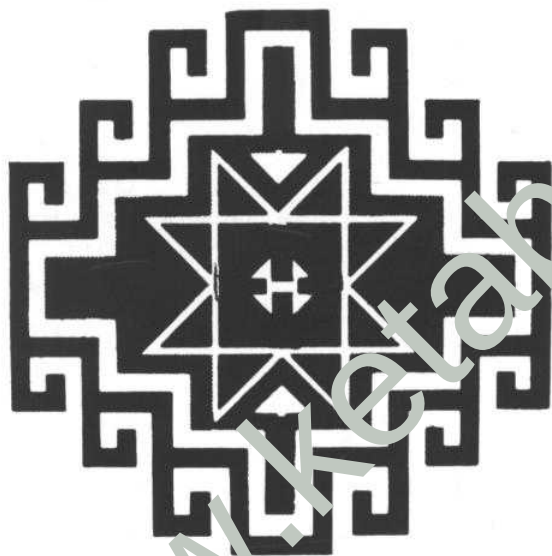

قالے در ایلات عشایر ایران

مهدی ابراهیمی علویجه
(عضو هیات علمی دانشگاه هنر اصفهان)

بیثا شعبان پور

سرشناسه: ابراهیمی علویجه، مهدی، ۱۳۶۰
عنوان و نام پدیدآور: قالی در ایلات عشایر ایران / مهدی ابراهیمی، بیتا شعبان پور.
مشخصات نشر: اصفهان: بامداد امید، ۱۳۹۴
مشخصات ظاهری: ۱۶۰ ص.، تصویر (بخشی رنگی)
شابک: ۹۶۴-۹۴۵۰۴-۱-۱
وضعیت فهرست نویسی: فیا
موضوع: قالی و قالی بافی—ایران — تاریخ
موضوع: ایلات و عشایر—ایران — منابع
موضوع: قالیچه های عشایری—ایران
موضوع: قالی و قالی بافی—ایران — بافت
شناسه افزوده: شعبان پور، بیتا. ۱۳۶۷
رده بندی کنگره: NK ۲۸۰۹ ۱۳۹۳ ۳ الف ۹ الف /
رده بندی دیویی: ۷۹۵۵/۷۴۶
شماره کتابشناسی ملی: ۳۴۷۹۳۴۹

قالی در اردت عشاق ایران

نویسنده: مهدی ابراهیمی، سویجه، بیتا شعبان پور

ناشر: بامداد امید

نوبت چاپ: اول (۱۳۹۴)

شمارگان: ۱۰۰۰ نسخه

مدیر هنری: امیر پیروی

مدیر فنی: مهندس رضا مختاری

لیتوگرافی: نگارستان هنر

شابک: ۹۸۷-۶۰۰-۹۴۵۰۴-۱-۱

قیمت: ۱۶۰۰۰۰ ریال

همه حقوق مادی و معنوی این اثر با قانون مصونیت می باشد

m.ebrahimi@aui.ac.ir

فهرست مطالب

۱۰	پیش گفتار
۱۳	مقدمه
۱۵	فصل اول: تاریخچه قالی در ایران
۱۶	۱-۱ دوران کهن
۱۹	۲-۱ قالی بافی در عصر هخامنشیان
۲۳	۳-۱ قالی بافی در عصر اشکانیان
۲۴	۴-۱ قالی بافی در عصر ساسانیان
۲۶	۵-۱ اسلام و ورود خلفای عرب
۲۶	۶-۱ قالی بافی در دوران سلجوقیان
۲۷	۷-۱ قالی بافی در دوران تیموریان
۲۹	۸-۱ قالی بافی در دوران صفویان
۳۱	۹-۱ قالی بافی در دوران پهلوی شاه عباس تا ظهور نادرشاه
۳۲	۱۰-۱ قالی بافی در دوران قاجاریه
۳۳	فصل دوم: شناخت مناطق و تشخیص قالی های شایری
۳۴	۱-۲ افشار
۳۴	۱-۱-۲ تاریخچه
۳۶	۲-۱-۲ افشاریان کرمان
۳۷	۳-۱-۲ ساختار قالی کرمان و افشارها
۳۹	۴-۱-۲ طرح و نقشه در قالی افشاری
۴۰	۵-۱-۲ قدمت قالی افشاری
۴۲	۶-۱-۲ مناطق افشاری و غیر افشاری در کرمان
۴۲	۱-۶-۱ سیرجان
۴۳	۲-۶-۱ بردسیر
۴۴	۳-۶-۱ شهر بابک
۴۴	۴-۶-۱ جیرفت
۴۴	۵-۶-۱ کوهی
۴۶	۶-۶-۱ اسفندقه
۴۶	۷-۱-۲ افشاری های مناطق شمال غربی
۴۷	۱-۷-۱ مواد اولیه

۴۷	۲-۷-۱-۲ رنگ آمیزی
۴۷	۲-۷-۱-۲ طرح و نقشه
۴۸	۲-۷-۱-۲ ویژگی های فنی
۴۹	۲-۲ قشقای
۴۹	۲-۲-۱ تاریخچه
۵۲	۲-۲-۲ طرح و نقش
۵۹	۲-۲-۲ رنگ آمیزی
۶۱	۲-۲-۴ ویژگی های فنی بافت
۶۴	۳-۲ ت کمن
۶۴	۳-۲-۱ ریخچه
۶۷	۳-۲-۲ طرح و نقشه در قالی ترکمن
۶۹	۳-۲-۳ معرف ها
۷۰	۳-۳-۲ رنگ آمیزی
۷۱	۳-۳-۴ ویژگی های فنی بافت
۷۴	۴-۲ بلوچ
۷۴	۴-۲-۱ تاریخچه
۷۶	۴-۲-۲ طرح و نقش
۷۸	۴-۲-۳ رنگ آمیزی
۷۸	۴-۳-۴ رنگ آمیزی (خراسان)
۸۰	۴-۳-۴ رنگ آمیزی بلوچستان
۸۰	۴-۴-۲ ویژگی های فنی بافت
۸۳	۵-۲ شاهسون
۸۳	۵-۲-۱ تاریخچه
۸۴	۵-۲-۱-۱ شعبات شاهسون
۸۵	۵-۲-۲ طرح و نقشه
۸۸	۵-۲-۳ رنگ آمیزی
۸۸	۵-۲-۴ ویژگی های فنی بافت
۹۲	۶-۲ اقوام کرد
۹۲	۶-۲-۱ تاریخچه
۹۳	۶-۲-۲ طرح و نقشه
۹۵	۶-۲-۳ رنگ آمیزی
۹۶	۶-۳-۶ کردستان
۹۶	۶-۳-۶-۲ کرماشاه

۹۶	۴-۶-۲ ویژگی های فنی بافت
۱۰۱	۷-۲ بختیاری
۱۰۱	۱-۷-۲ تاریخچه
۱۰۳	۲-۷-۲ طرح و نقشه
۱۰۴	۱-۲-۷-۲ نقوش
۱۰۶	۳-۷-۲ رنگ آمیزی
۱۰۷	۴-۷-۲ ویژگی های فنی بافت

۱۱۱	فصل سوم: نمونه های موجود
۱۱۲	۱-۳ افشار
۱۱۹	۲-۳ قشایی
۱۲۷	۳-۳ ترکمن
۱۳۱	۴-۳ بلوچ
۱۳۶	۵-۳ شاهسون
۱۳۹	۶-۳ کرد
۱۴۵	۷-۳ بختیاری

۱۵۲	حاصل سخن
۱۵۶	منابع و مآخذ
۱۵۷	منابع تصویری و نقشه های استقرار

فهرست جداول

۴۸	جدول ۱ ویژگی های فنی بافت افشارها
۶۳	جدول ۲ ویژگی های فنی بافت قشایی ها
۷۳	جدول ۳ ویژگی های فنی بافت ترکمن ها
۸۲	جدول ۴ ویژگی های فنی بافت بلوچ ها
۹۱	جدول ۵ ویژگی های فنی بافت شاهسون ها
۱۰۰	جدول ۶ ویژگی های فنی بافت اقوام کرد
۱۰۹	جدول ۷ ویژگی های فنی بافت بختیاری ها

فهرست نقشه های جانمایی

۳۴	نقشه محل استقرار طوایف افشار
۴۹	نقشه محل استقرار طوایف قشایی
۵۰	نقشه بیلاق و قشلاق طوایف قشایی
۵۱	نقشه محل استقرار طوایف خمسه
۵۲	نقشه بیلاق و قشلاق طوایف خمسه

۶۴	نقشه محل استقرار طوایف ترکمن
۷۴	نقشه محل استقرار طوایف بلوچ
۸۳	نقشه محل استقرار طوایف شاهسون
۸۴	نقشه ییلاق و قشلاق طوایف شاهسون
۹۲	نقشه محل استقرار طوایف کرد
۱۰۱	نقشه محل استقرار طوایف بختیاری

به ام یادآورند زیبا آفرین

قالی دست بافته ای است پرزدار که حاصل گره خوردن الیافی از جنس پشم و پنبه و ابریشم بر تار و پودی از همان جنس و در هم تنیده می باشد این دست بافته شامل ویژه گی های ظاهری و باطنی خاص خود می باشد. ویژه گی های ظاهری آن در نگاه اول به دست می آید که شامل طرح و نقش و رنگ می باشد و ویژه گی های باطنی که شامل نوع گره، نحوه پود کشی و مواد مصرفی و شیوه های رنگرزی است.

این ویژگی ها در هر منطقه یا هر قوم از گذشته تا به امروز متفاوت بوده است و در اصل به عنوان شناسنامه فرهنگی برای آنها به شمار می آید. در کتاب های متعددی به معرفی و توضیح طرح و نقش در هر منطقه پرداخته شده است اما طرح و نقش همان گونه که گفته شد جزو ویژگی های ظاهری قالی است و رکن اول آن در شناخت و تشخیص محل و دوره قالی، ولی ویژگی های باطنی آن در واقع سندی محکم تر در شناخت قالی می باشد که کمتر نویسنده ای به این جنبه از قالی پرداخته است.

خلاصه وضعیت قالی و قالی بافی در ایلات عشایر ایران با این اشتیاق گردآوری و به نگارش درآمد. این مجموعه بخش بسیار کوچکی از اطلاعات، در مورد ایلات عشایر ایران

و قالی‌هایشان در اختیار می‌گذارد و دریچه‌ای کوچک برای ورود به دنیای قالی بافی عشایر ایران می‌باشد.

این مجموعه حاصل تحقیقات میدانی از بعضی مناطق استقرار عشایر در ایران (متاسفانه در بعضی از مناطق دیگر اثری از عشایر وجود نداشت و یکجا نشین و یا شهر نشین شده بودند) و نیز استفاده از تحقیقات، پژوهش‌ها، مطالعات و نوشتار اساتید و پژوهشگران بزرگ هنر قالی‌ای ایرانی می‌باشد. در بخش‌های مختلف کتاب از تالیفات و گفتار با ارزش اساتیدی همچون سیروس پرهام، پرویز تناولی، فضل‌اله حشمتی رضوی، شیرین صوراسرافیل، تورج ژوله، جواد صفی‌نژاد، سید علی مجابی، عبدالله احراری و یوسف صمدی، برای استفاده گردیده است و جای افتخار می‌باشد.

در خانه‌های من سپاس از خداوند متعال و تقدیر از کسانی که در این راه یاری نمودند، این مجموعه اولین تجربه و آغازی برای کارهای دیگر می‌باشد. لذا خواهشمند است هرگونه ایراد و کاستی به مشهود گردید اعلام و در این روند یاری نمایید.

مهدی ابراهیمی علویجه
بی‌تا شعبان پور

www.ketabonline.ir

مقدمه

قالی یکی از دستبافته‌های با ارزش در سنتی ایران است، که منعکس کننده فرهنگ، آیین و اعتقادات مردم ایران در ازمینه گذشته است. این دستبافته سیر تکامل و تولید خود را در دوران متفاوت و مناطق جغرافیایی و فرهنگ‌های متفاوت طی کرده است، که بررسی و شناخت ویژگی‌های آن در هر دوره نشان‌دهنده سیر تکامل و اسلوب ساختار آن در هر دوره و قدمت آن است. از آنجایی که گذشت زمان باعث افزایش ارزش این دستبافته می‌گردد، شناخت و تعیین قدمت آن از لحاظ الیاف به کار رفته، طرح، نقشه و نوع بافت و ... اهمیت بسیاری پیدا می‌کند. یکی از ویژگی‌های بارز در این دستبافته‌ها، به کار بردن مواد اولیه طبیعی است مثل: پشم دست ریس و رنگرزی گیاهی. پیدایش و کاربرد این مواد ابتدا در عشایر ایران رخ می‌دهد و در اصل می‌توان گفت این هنر - صنعت زیبا از دل عشایر و طوایف کوچرو بیرون آمده و سیر تکاملی خود را بعدها در روستاها و شهرها طی نموده است. اما با گذشت زمان و پیدایش روش‌ها و مواد صنعتی مثل رنگ شیمیایی و کاربرد شیوه‌های بافت نزولی، رشد این هنر رو به افول رفته است. شناخت مناطق و تشخیص قدمت قالی‌های عشایری می‌تواند کمک شایانی در پی بردن به ارزش آنها و بازگردانی این هنر به دوران اوج خود باشد.